
Millaista on hyvä talousjournalismi?

Katja Koikkalainen: *Talousjournalismin tiennäyttäjät Venäjällä Kansainväliset vaikutteet ja paikalliset erityispiirteet Kommersant- ja Vedomosti-sanomalehdissä.* Tampere: Tampere University Press, 2009. 379 s.

Katja Koikkalaisen heinäkuussa 2009 tarkastettu väitöskirja (Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos) käsittelee otsikkonsa mukaisesti talouslehtijournalismin Neuvostoliiton jälkeistä kehitystä kahden esimerkkitapauksen, kotimaisen *Kommersantin* ja ulkomaalaisessa omistuksessa olevan *Vedomostin* kautta. Tarkemmin sanottuna Koikkalaisen väitöskirjan tavoitteena on määrittellä talousjournalismin paikka venäläisen median kentällä sekä pohtia sen autonomisuutta suhteessa muihin yhteiskunnallisiin toimijoihin sekä muuhun mediaan. Koikkalaisen tutkimus on

tiettävästi ensimmäinen väitöskirjatyon laajuinen venäläiseen talousjournalismiin keskittyvä tutkimus, jonka eduksi voidaan lukea sen monipuolinen tutkimusote – Koikkalainen pyrkii vastaamaan kysymykseen venäläisen talousjournalismin kehityksestä sekä lehtiaineistoihin perustuvan määrällisen sisällön erittelyn kautta että toimittajiin kohdistuvan haastattelututkimuksen avulla.

Tutkimuksesta käy ilmi, että nämä kaksi lehteä eivät ole toimineet suunnannäyttäjinä ainoastaan nykyvenäläiselle talousjournalismille. Niiden kehityshistoriaa katsomalla voidaan myös havaita se, kuinka erilaiset talouden instituutiot ja toimijat on koulutettu toimimaan Venäjän markkinoilla suureksi osaksi juuri tämän ”uuden lehdistön” (s. 85) avulla. Yhteiskunnallinen tilaus uudentyyppisille (lue: ei-neuvos-

toliiittolaisille) talousjulkaisuille oli heti 1990-luvun alusta alkaen suuri, ja näin Koikkalainen on valinnut väitöskirjaansa aiheen, joka avaa kysymyksiä myös jatkotutkimukselle.

Koikkalaisen tutkimus toimii esimerkkinä siitä, miten post-neuvostoliittolaisen markkinatalouden historian voi jo nyt nähdä materialisoituneen printtimediasa. Näin Koikkalaisen tutkimus sijoittuu, paitsi journalismin tutkimuksen alalle, myös jo vakiintuneeseen Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen paradigmaan, jossa eri alojen tutkijat nojaavat mediamateriaaleihin pyrkiessään transiitio-yhteiskunnan ytimeen ja samalla kertomaan jotakin siitä, kuinka nopeita yhteiskunnallisia muutoksia on käsitteellistetty, promovoitu ja propagoitu suu- ralle yleisölle. Tämän lisäksi Koikkalaisen väitöskirja jatkaa kertomusta venäläisen toimittajakunnan Neuvostoliiton jälkeisestä ammattimaistumisesta. Myös kysymys sananvapaudesta ja toimittajan työn mukanaan tuomista riskeistä nykypäivän Venäjällä liittyvät osittain samaan keskusteluun. Koikkalaisen väitöskirja kuvaa nimittäin sitä, kuinka yksittäiset toimittajat ja lehtien toimitukset toteuttavat käytännössä journalismin ideaalia riippumattomasta tiedonvälityksestä osana modernia yhteiskuntaa.

Jo Koikkalaisen tutkimus-alueen ja -materiaalin raja- us strateginen – hänen tutkimus-kohteenaan ovat paitsi Venäjän uraauurtavimmat talouslehdet, myös kaksi maan ”vaikutusvaltaista” (s. 31) sanomalehteä. Koikkalainen saa materiaaliensa välille myös kitkaa, sillä lehdet kilpailevat sekä lukijakunnasta että tekijöistä. Väitöskirjasta voi lukea, kuinka yksinomaan talouslehtenä aloittanut *Kommersant* kehittyi vuoden 1998 talouslaman seurauksena yleissanomalehdeksi, ja kuinka *Vedomosti* -lehden menestys on näyttö siitä, että

angloamerikkalaisen talouslehd- den malli on ollut määrittämässä laatujournalismin käsitettä Neu- vostoliiton jälkeisellä Venäjällä. Bisnesjournalismin tutkimus avaa näkökulmia myös Venäjän muut- tuvaan yhteiskuntarakenteeseen, sillä Koikkalainen määrittelee tutkimuksensa kohteen eliittijour- nalismiksi, jonka lukijoita ovat erityisesti suurissa keskuksissa elävät talousalan ammattilaiset – yhtäältä nk. bisneseliitti, toisaalta korkeasti koulutetut keskiluokan edustajat.

Selvittääkseen lehtien sisältö- jen ja struktuurin muutoksia (lu- vut 3 ja 4), ja samalla saadakseen otteen määrällisesti suureksi pai- suvasta lehtiaineistosta kirjoittaja on päätenyt ”otosviikkometodiin” eli koodaamaan ja tilastoimaan vuosittain samalla viikolla jul- kaistut lehdet. Lehden ulkoasun ja struktuurin kehityksen mää- rittelemisessä tästä metodista ei mielestäni ole haittaa – yhden viikon lehdet ja niiden vertailu eri vuosien otosviikkojen kesken riittävät osoittamaan muutoksen murroskohdat ja tendenssit. Sen sijaan aiheiden ja toimijoiden esiintyvyyden määrittelyssä vuo- den samalta viikolta kerättävä otos voi tuoda tutkimustulosten tilastointiin painotuksia, jotka estävät laajempien yleistysten tekemisen ja jättävät tutkimus- tulokset esimerkiksi toimijoiden sukupuolijakaumasta kuriositee- tin tasolle.

Koikkalaisen työn parasta antia on taloustoimittajien tee- mahaastattelujen pohjalta tehty analyysi (luvut 5, 6, ja 7), joka sidotaan kauttaaltaan niin kan- sainväliseen kuin suomalaisesta- kin talousjournalismista tehtyyn tutkimukseen. Eräs Koikkalaisen pääargumenteista liittyy siihen, kuinka haastateltavat määrittävät ideaalin talousjournalismista nojautuen eron tekemiseen fak- tajournalismin ja mielipidejour- nalismin välillä. Koikkalainen päättelökin, että tällä halutaan

tehdä pesäero neuvostoliittolai- seen käsitykseen journalistista propagandistina ja kansantaju- tajana. Koikkalaisen analyysin perusteella voikin sanoa, että *Kommersant* ja *Vedomosti* voivat nähdä itsensä muista mediois- ta riippumattomampina ennen kaikkea siksi, että niillä ei ole neuvostomenneisyyttä. Lisäksi voidaan ajatella, että toimittajien korostetun kielteinen suhtautu- minen mielipidekirjoitteluun ja toimittajan oman näkemyksen esille asettamiseen uutisoinnin yhteydessä on yksi murroskau- den merkki. Mielenkiintoinen huomio on se, että toimittajien arvojäsentelyt alkavat hämärtyä taloudesta puhuttaessa – suhtees- sa markkinatalouteen toimittajat näkevät roolinsa ennen kaikkea kansan valistajina ja markkinata- louden edistäjinä. Koikkalainen huomauttaakin, että vaikka poliittista riippumattomuutta koros- tetaan, tämän päivän venäläisiä talousjournalisteja ei voi pitää talousvallan vahtikoirina, sillä ”PR-työläistä tai propagandistia talousjournalisteista löytyy siinä mielessä, että he haluavat viedä markkinatalouden sanomaa” (s. 308).

Koikkalaisen väitöskirjaa voi- si kritisoida siitä, että se nojaa sisällönerittelyosuudesta huo- limatta myös lehtien sisältö- jen ja merkityksen kuvauksessa pitkälti toimittajien puheeseen. Näin alkulukujen sisällön erittely uhkaa jäädä hieman erilliseksi haastatteluaineistojen tausta- tiedoksi. Haastatteluaineiston analyysiä vaivaa myös liiaksi realistinen lukutapa ja tämä lu- kija jääkin kaipaamaan tutkijalta diskurssianalyttisempää otetta – ollaanhan kuitenkin tekemisissä Venäjällä vielä varsin nuoren ammattiryhmän kanssa, jonka uskoisi aktiivisesti tuottavan omaa ammatti-identiteettiään ja yhteiskunnallista toimijuuttaan työhön liittyvän diskurssin kautta. Kaikesta huolimatta Koikkalaisen

tutkimus on mielenkiintoinen ja perusteellisesti toteutettu keskustelunavaus Venäjän talouslehdistön tutkimuksen alueella. Tämän väitöskirjan luettuaan olisi mielenkiintoista päästä tarkastelemaan samaa aihetta Moskovaa edemmäksi ja lukea esimerkiksi siitä, millaiseksi talousjournalis-

mi on kehittynyt provinssialueiden suurissa keskuksissa, kuten Jekaterinburgissa, tai siitä, millaiset tekijät määrittävät bisneksen ja median suhdetta Venäjän Kaukoidässä.

Saara Ratilainen
